

Системата и Отговорността

„Ние в образователния сектор сме скептици и почти навсякъде по света. Искаме да подобрим една система, но може още не знаем как. Искаме много от себе си и от тези, които определят правилата. И когато не се получи, просто сме твърде критични. Причината е просто, че ние имаме призвание. Искаме най-доброто за учениците си, за предмета, за тази образователна система”

Както добавя моя колега – време е за радикална промяна в училищната култура. Виждаме тази нужда, но промяната не се случва мигновено, не се случва изобщо и понякога губим надежда. Но задачата ни сега не е ли именно да не губим надежда? Да бъде последен пристан на надеждата и усилията тази промяна да се случи? Да виждаме именно ние светлина в тъмното? Ако не ние – кой?

Много често оправданието е, че ние определяме правилата, политиките и учебните програми и това е лесният, но и непълен отговор. Трудният избор е да бъдем реформатори, макар и на локално ниво, макар и само в нашата класна стая. Средният път е да установим какво можем да променим, какво е в наша власт и да направим най-доброто там.

Както споменах в уводната статия, срещам много учители, които са „вдигнали ръце”. Но напоследък срещам и все повече, които са инициативни, отворени да учат и сякаш има живец в това, което правят.

Това води до един философски въпрос – човекът и системата. Моя колежка от университета пита реторично: „Ако системата е сбъркана, не функционира и не ти помага, какво можеш да направиш?”

Имам три отговора:

Когато имаш негативно мнение за нещо, го виждаш по-черно, отколкото е. Скоето не защитавам системата, а само казвам, че е възможно да намерим начин да ни подкрепи или да си поискаме нещо, което е „извън правилата”, пък да видим какво ще стане.

Даването на обратна връзка е добър навик. Постсоциалистическите общества не вярват в това. Но ако само десет учители проявят настойчивост в даване на обратна връзка към директор, към инспекторат, може да се окаже, че отнякъде ще се появи полъх на промяна (макар и не системна). За скептиците – работила съм в държавни училища. Знаем колко е трудно. Но ако не излезем от тази рамка на съзнанието, че е невъзможно нещо да се промени или раздвижи....Как ще стане?

Като учител знам, че когато ти дадат една програма и система, от теб зависи как ще е предадеш. Дори когато има стандартен изпит за покриване, отново избора на път до там е на преподавателя. Като част от бюрократична структура знам, че винаги мога да изкажа мнение – дори и да предполагам, че никога няма да го чуе, всъщност никога не съм сигурна преди да го направя.

Често срещам учители или хора, занимаващи се с образование, които са убедени, че нищо не могат да

променят. Но не са запознати с механизмите и възможностите за това. Незнаят как функционира системата – по голямата картина – и какви са механизми вътре в нея, които биха послужили на техните цели. До степен, в която невъзможността „нещо да се промени” се превръща в демон, захранван най-

вече от собствената ни психична и ментална енергия. Макар този демон да отразява част от реалността, четоневежеството и обезверяването са тези, които спират промяната повече от всичко друго.

Не на последно място, колкото и несвършена да е една система, най-силен остава човешкият фактор. Позицията „нищо в тази система не работи и нищо не мога да направя“ е не само нихилистична но и самозахранваща се и самоподдържаща се. Това се превръща в оправдание да не свършим нашата част от работата, да не поемем риск или да не погледнем творчески на въпроса.

Учителите и тези, които се занимаваме с обучение сме примери и модели. За това какъв да бъдеш или да не бъдеш. Понякога и двете. Колкото и неуважение да срещаме, това, че прекарваме толкова много време с деца и младежи с цел образованието им неотменно ни превръща в модел/ стереотипна поведение. Какво е отношението към този модел им много измерения и не винаги е еднозначно.

Ако ние не се опитваме да донесем промяна, не вярваме и не търсим най-доброто за всички, на какво учим децата и за какво ставаме модел? На песимизъм? На това, че нищо не може да се промени?

Дори и нищо фактически да не променим, дори и да срещаме стени и имаме огромна възможност за промяна и тя се крие вътре в нас – настройката и отношението. То е заразно. А това какво ни показват учениците не е това, което взимат от нас. То остава дълго време скрито и често се проявява, когато вече не можем да гивидим. Дори и просто да сме модел на човек, който вярва, че да дадеш най-доброто от себе си е достатъчно, за да направиш промяна – ние вече я правим. Това възпитаваме у учениците си.

Когато се смятаме за жертви на системата, а не за активни „играчи“ в нея, това възпитаваме и у младежите. Дори и ние самите да не можем да променим системата, имаме възможност да възпитаваме отношение на уважение към структури, но нетърпимост към несправедливост в тях и градивен подход за промяната им. Дори и само да опитаем, ще е много.